

Maciej Grochowski

Instytut Języka Polskiego PAN

Grupy składniowe

1. Historia zagadnienia

Pojęciem grupy składniowej operuje się w gramatyce polskiej od połowy XX wieku. Zostało ono wprowadzone do składni tradycyjnej przez Zenona Klemensiewicza (1948) i równoległe do składni strukturalnej przez Jerzego Kuryłowicza (1948).

Klemensiewicz (1948/1969: 103) poświęcił syntaktycznym grupom wyrazowym (nazwał je *skupieniami*) kilkuarkuszową monografię. Skupienie jest tworem syntaktycznym składającym się z dwóch lub większej liczby wyrazów, powiązanych formalnie i znaczeniowo, który jako całość pełni funkcję dowolnej części zdania, innej niż orzeczenie słowne, a więc podmiotu, dopełnienia, przydawki, okolicznika lub orzecznika. Skupienie nie jest zdaniem, nie może zawierać osobowej formy czasownika. Przyjmując jako główne kryterium klasyfikacji skupień rodzaj stosunku syntaktycznego zachodzącego między członami omawianych tworów, Klemensiewicz (1969: 111–112) wyróżnił skupienia luźne (z członami współrzednymi, np. *wzdłuż i w poprzek, (kręciła się) rozkoszna, uśmiechnięta*), ścisłe (z członem nadrzędnym i podrzędnym, np. *niskie dachy chat, pierwszy raz w życiu*) i spójne (w których człon określający jest zarazem członem orzekającym, jak np. w: *Weronka, żona Józefa, (twierdziła, że ...), Magda – pomiotło i oberwaniec*). Te ostatnie stały się punktem wyjścia do badań nad przydawkami orzekającymi, inaczej predykatywnymi (Pisarkowa 1965), a w późniejszym okresie także nad grupami apozycyjnymi; por. np. *herod baba, lekarz podróżnik, siostra katechetka, prawnik karnista, pies włóczęga, czapka-turban* (Kallas 1978, 1980).

Podobnie do Klemensiewicza zakres pojęcia grupy syntaktycznej rozumiał Henryk Misz (1967: 76). Operując konwencjami terminologicznymi składni dystrybucyjnej, scharakteryzował on grupę jako konstrukcję niepredykatywną i przeciwstawił ją zdaniu. Zaproponował klasyfikację formalną grup syntaktycznych, dyrektywy konstruowania grup, przedstawił również katalog klas grup dwusyntaktemowych (Misz, Szuprzyczyńska 1963). Kontynuatorem badań formalnosyntaktycznych dotyczących grup jest Marek Świdziński (1980). Jego koncepcja grupy nie jest zgodna z tradycją gramatyczną. Grupą nazywa autor „każdy odcinek wypowiedzenia wyodrębniony na dowolnym etapie redukcyjnej analizy składnikowej (odcinek ten

nie musi być ciągły)” (Świdziński 1980: 131). A zatem w myśl tej koncepcji grupą jest zarówno zdanie, jak i pojedyncze słowo, a także grupa w tradycyjnym rozumieniu, np. rozwinięta i nierozwinięta, współrzędna i podrzędna. Formalna definicja grupy została przedstawiona m.in. w pracach: Świdziński 1980: 134; Szpakowicz, Świdziński 1990: 12; Saloni, Świdziński 1998: 272; por. też Kopicńska 2011. W tym opracowaniu nie będziemy się nią posługiwać.

W teorii syntaktycznej Kuryłowicza (1948/1971: 43) pojęcie grupy składniowej stoi w opozycji do pojęcia zdania. Grupa ma tę samą wartość syntaktyczną co jej człón określany i zarazem konstytutywny. Zdanie ma tę samą wartość syntaktyczną co jego człón określający, czyli orzeczenie (słowo osobowe lub jego ekwiwalent), będące równocześnie członem konstytutywnym zdania. W stosunkach zewnętrznych grupę reprezentuje tylko człón określany, a zdanie – człón określający. Do tych wielkości grupa i zdanie mogą być zredukowane. Zdanie bezpodmiotowe to zdanie zredukowane do jego człónu konstytutywnego (Kuryłowicz 1971: 44).

Między członami grupy, określanym a określającym, zachodzi stosunek atrybutywny (inaczej stosunek determinacji). Przeciwstawia się on stosunkowi predykatywnemu (Zawadowski 1966: 397–416), zachodzącemu między grupą podmiotu a grupą orzeczenia. A zatem w teorii syntaktycznej Kuryłowicza (1971: 37) grupa składniowa i zdanie pozostają w relacji wykluczania. Do zakresu pojęcia grupy nie należą połączenia współrzędne. Grupie jest przypisywana nazwa odpowiadająca części mowy lub klasie części mowy, do której należy jej człón konstytutywny. Najczęściej wyróżnia się grupy nominalne, inaczej imienne (np. *gruba książka, żona majora*), werbalne, inaczej czasownikowe (np. *kąpie się w wannie, goli się żyłką*), adverbialne, inaczej przysłówkowe (np. *wyjątkowo głośno, trochę głupio*), rzadziej grupy rzeczownikowe (np. *handel zbożem, ciekawość świata*), przymiotnikowe (np. *podobny do ojca, najmłodsza z sióstr*), liczebnikowe (np. *dwudziestu dwóch żołnierzy, pierwsze pięć kobiet*) (Chachulska 2002; Gruszczyński, Bralczyk 2002: 101–102; Gruszczyński, Saloni 1978; Pisarkowa 1999: 120; Wróbel 2001: 249–268).

Teorię grupy składniowej Kuryłowicza rozwinęła i zastosowała do języka polskiego i innych języków słowiańskich Zuzanna Topolińska (1974, 1975, 1976ab, 1977, 1981, 1984), a także jej współpracownicy i uczniowie (Feleszko 1978, 1980ab, 1981; Nowak-Frankowska 1973; Frankowska 1982; Grochowski 1991; Karolak 1990, 1999). Opierając się na teorii Kuryłowicza i na stratyfikacyjnych teoriach języka, Cezar Piernikarski (1990) zaproponował własną koncepcję formalną grup syntaktycznych, wyróżniając cztery główne klasy nazwowe: *substantiva, adsubstantiva, verba* i *adverbalia*.

W składni i semantyce dominuje literatura dotycząca grup nominalnych, inne rodzaje grup wyróżnia się w opozycji do zdania przede wszystkim ze względów porządkowych. Miejsce grup werbalnych i adverbialnych w zdaniu oraz zależności formalne i znaczeniowe wewnątrz tych grup omawia się z reguły w pracach dotyczących odpowiednio czasowników i przysłówków, a także struktur mono- i polipredykatywnych. W dalszym ciągu będzie tu mowa o grupach nominalnych.

2. Składnia grup nominalnych

Grupa (inaczej fraza lub syntagma) nominalna jest strukturą składniową konstytuowaną przez rzeczownik lub zaimek rzeczowny, składającą się z dwóch lub większej liczby jednostek leksykalnych, pozostających w stosunku determinacji atrybutywnej. Budowa grupy jest

dwudzielna, składa się ona z obligatoryjnego centrum (inaczej: ośrodka lub członu konstytutywnego) i fakultatywnych określeń centrum. Grupie przysługują kategorie selektywne (rodzaju) i paradygmatyczne (przypadka i liczby) z reguły odpowiadające kategoriom jednostki stanowiącej centrum grupy, np. *wielki biały dom* (Topolińska 1971a: 99, 1971b: 203). Ze strukturalnego punktu widzenia wyróżnia się (Karolak 1999: 227) grupy nominalne 1. ze składnikiem adnominalnym przymiotnikowym lub imiesłowowym (np. *doskonały film, droga prowadząca donikąd*); 2. ze składnikiem adnominalnym rzeczownikowym (np. *brzeg morza, panowanie nad własnymi namiętnościami*); 3. ze składnikiem adnominalnym w formie zdania względnego (np. *książka, której opublikowanie stało się sensacją; ktoś, kto mi się spodobał; coś, co sprawiło mi przyjemność*) (por. np. Topolińska 1976a, 2001; Oberlan 1978; Grzegorzczkova 1991; Karolak 1990).

Biorąc pod uwagę funkcję grupy imiennej w strukturze predykatowo-argumentowej, należy rozróżnić grupy użyte argumentowo i grupy użyte predykatywnie (Topolińska 1999). Te drugie nie podlegają charakterystyce referencyjnej; por. np. grupy w wypowiedzeniach *Wybraliśmy Staszka na przewodniczącego*. (tj. '... żeby był przewodniczącym', '... żeby przewodniczył'), *Moja matka jest dobrą kobietą*. (tj. '... jest dobra ...') (Topolińska 1984: 324). Typowymi przykładami grup niedopuszczających referencji są wyrażenia rzeczownikowe występujące w pozycji syntaktycznej argumentu czasowników kreatywnych, np. *Robotnicy budują dom., Piszę list., Szyję bluzkę*. (Topolińska 1977: 71).

Funkcję predykatu pełnią występujące w zdaniach ogólnych grupy generyczne, to znaczy takie użyte w pozycji syntaktycznej argumentu grupy imienne, które nazywają pewien gatunek obiektów lub zbiór obiektów w rozumieniu dystrybutywnym, np. *stoń, żyrafy, mucha, róża* w wypowiedzeniach *Stoń zamieszkuje okolice pustynne., Stoń ma trąbę., Żyrafy mają długie szyje., Mucha ma dwa skrzydła., Róża ma kolce* (por. Grzegorzczkova 1978a; Topolińska 1977). Topolińska (1975, 1977, 1981, 1984) uzasadnia tezę o predykatywnym statusie grup generycznych w zdaniach ogólnych, odwołując się do formuł o postaci implikacji, takich jak np. 'jeżeli coś jest żyrafą, to ma długą szyję', 'jeżeli coś jest muchą, to ma dwa skrzydła'. Implikacje w zdaniach analitycznych (które również mogą zawierać grupy generyczne) – w przeciwieństwie do implikacji w zdaniach ogólnych – są sądami koniecznie prawdziwymi; por. np. *Jamnik jest psem*. 'jeżeli coś jest jamnikiem, to jest psem', *Ojciec jest mężczyzną*. 'jeżeli ktoś jest ojcem, to jest mężczyzną' (por. Grochowski 1991; zob. też Bogusławski 1978; Grzegorzczkova 1978b, 1987).

Grupy nominalne reprezentują prymarnie argumenty przedmiotowe, czyli obiekty materialne (*książka w twardej oprawie, młody człowiek, którego wczoraj spotkałem*), a sekundarnie argumenty nieprzedmiotowe, czyli zdarzenia, fakty, stany, jakości (*mróz, cisza, poranny przyjazd twoich znajomych, szybkie żółknięcie liści, szczerłość uśmiechu, dobroć twojej matki*) (por. Topolińska 1984: 302; Karolak 1999: 227).

Jednym z podstawowych kryteriów opisu grup nominalnych w funkcji wyrażenia argumentowych jest kategoria semantyczna wyznaczoności. Topolińska (1976a: 40, 1976b: 187, 1984: 302) nazywa tym terminem kwantyfikację referencyjną grupy, uważając rozpowszechniony w tym znaczeniu termin „określoność” za niefortunny. Wśród grup wyznaczonych (inaczej argumentów scharakteryzowanych) uczona wyróżnia takie, które mają referencję jednostkową, i takie, które mają referencję zbiorowości (o *zbiorowości* w tym rozumieniu, zob. Bogusławski 1973: 8). Wykładnikami referencji jednostkowej są: 1. imiona własne; 2. miana

(nazwy pospolite o odniesieniu jednostkowym zdeterminowanym sytuacyjnie, np. *miasto, dyrektor, profesor*); 3. tzw. czysty indeks w postaci zaimka rzeczownego *to*; 4. zaimki osobowe *ja, ty, on* oraz leksemy *pan, pani* jako skonwencjonalizowane warianty sytuacyjne zaimka drugiej osoby; 5. deskrypcje określone (por. Topolińska 1975, 1976a, 1984; Bogusławski 1977; Karolak 1990; Koseska-Toszewa 1982; Laskowski 1974; Miodunka 1974; Święczkowska 2004).

Wykładnikami referencji zbiorowości grupy imiennej są: 1. koniunkcja (nazw) jako reprezentacja argumentu przedmiotowego (np. *Jaś i Franio przenieśli ławkę w zacienione miejsce.*), 2. forma liczby mnogiej (np. *Przyszli Romkowie z dziećmi.*), 3. liczebnik (np. *Moich pięć koleżanek mieszka w Warszawie.*), 4. collectivum (np. *W miasteczku uniwersyteckim wybuchły rozruchy., Młodzież domagała się nowych uprawnień., Moja ferma kurza prosperowała doskonale., Drób sprzedawałem w sąsiednim miasteczku.*); przykłady Topolińskiej (1976a: 64–71) (por. też Bogusławski 1973; Feleszko 1980ab; Friedelówna 1968; Habrajska 1995).

Wykładnikami grup niewyznaczonych (argumentów niescharakteryzowanych) są zaimki nieokreślone (z serii *coś, ktoś, któryś, jakiś, cokolwiek, ktokolwiek*) i deskrypcje nieokreślone; por. np. *Słyszałam to od jakiejś pani w kolejce., W tłoku w tramwaju ktoś wcisnął mi do ręki kartkę.* (Topolińska 1975: 109; por. też Karolak 1987; Koseska-Toszewa 1982; Grudzińska 2015).

Model linearyzacji komponentów grupy nominalnej zaproponowany przez Topolińską (1984: 367–386) składa się z trzech głównych części: I wykładników referencji i oceny ilościowej, II atrybutów i III składnika konstytutywnego grupy (oznaczenia zgodne z tekstem autorki). Maksymalnie rozczłonkowana część pierwsza zawiera kolejno operator referencyjny (I 1), numeryczny (I 2a) i nazwę jednostki miary (I 2b). Warunki modelu spełniają np. jednostki *każdy, wszyscy, żaden* (wymienione przez autorkę), zdolne do zajmowania pierwszej pozycji linearnej w grupie (por. też Bogusławski 2001).

Część druga modelu Topolińskiej obejmuje: atrybuty relacyjne (nieintensyfikowalne) A (miejsce II 1, przeznaczone m.in. dla przymiotników dzierżawczych i liczebników porządkowych, a także przymiotnikowych wykładników relacji czasowych i przestrzennych typu *wczorajszy, tutejszy*), atrybuty intensyfikowalne (miejsce II 2, przeznaczone dla wykładników predykatów, które mogą przysługiwać obiektom i zdarzeniom w różnym stopniu, a więc łączących się z *bardzo* i/lub odmiennych przez stopień) i atrybuty relacyjne (nieintensyfikowalne) B (miejsce II 3, zajmowane przez wykładniki innych relacji niż porównawcze, m.in. przez przymiotniki informujące o tym, z czego przedmiot został zrobiony i do czego jest przeznaczony; por. np. *naftowy, papierowy, toaletowy, ubraniowy*). Wszystkie części modelu realizuje grupa nominalna w wypowiedzeniu: *Wyjął wszystkie trzy opakowania swoich najładniejszych srebrnych sztucców i podarował każdemu dziecku po jednym.* Szerzej o modelu Topolińskiej (1984) pisze M. Grochowski (2017).

O porządku linearnym składników grupy nominalnej zob. Wierzbicka 1964; Śliwiński 1982; Gębka-Wolak 2000; Linde-Usiekniewicz 2013; Szumska 2010, 2015.

→ CZASOWNIK, CZĘŚCI MOWY I ICH KLASYFIKACJE, RZECZOWNIK, STRUKTURA PREDYKATOWO-ARGUMENTOWA, STRUKTURY POLIPREDYKATYWNE, SZYK JEDNOSTEK JĘZYKA, ZALEŻNOŚCI SKŁADNIOWE

→ STANISŁAW KAROLAK, ZENON KLEMENSIEWICZ, JERZY KURYŁOWICZ, HENRYK MISZ, CEZAR PIERNIKARSKI

Literatura

- Bogusławski, A. 1973. „Nazwy pospolite przedmiotów konkretnych i niektóre właściwości ich form liczbowych i połączeń z liczebnikami w języku polskim”. W *Liczba, ilość, miara*, red. Z. Topolińska, i M. Grochowski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 7–35.
- Bogusławski, A. 1977. „O interpretacji zdań z wyrażeniami okazjonalnymi”. *Przegląd Humanistyczny* 2: 39–56.
- Bogusławski, A. 1978. „On decision making in semantics”. *Linguistische Studien* 47: 25–63.
- Bogusławski, A. 2001. „Szyk uzupełnień w polskich frazach imiennych”. W *Nie bez znaczenia... Prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Saloniemu z okazji jubileuszu 15 000 dni pracy naukowej*, red. W. Gruszczyński, i in. Białystok: Wydawnictwo UwB, 79–86.
- Chachulska, B. 2002. *Analiza składniowa leksykalnych wykładników parametryzacji świata*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe DWN, 100.
- Feleszko, K. 1978. „Charakterystyka ilościowa grupy imiennej w języku polskim. I. Policzalność – niepoliczalność przedmiotów; funkcje składniowe form liczbowych”. *Studia Gramatyczne* 2: 5–16.
- Feleszko, K. 1980a. „Charakterystyka ilościowa grupy imiennej w języku polskim. II. Liczba gramatyczna a liczba arytmetyczna; nazwy zbiorowe”. *Studia Gramatyczne* 3: 5–17.
- Feleszko, K. 1980b. *Funkcje form kategorii liczby w polskiej grupie imiennej*. Warszawa: UW.
- Feleszko, K. 1981. „Charakterystyka ilościowa grupy imiennej w języku polskim. III. Klasy rzeczowników a formy liczbowe wyrazów zależnych”. *Studia Gramatyczne* 4: 191–208.
- Frankowska, M. 1982. *Grupy imienne z determinatorem koniecznym w języku polskim*. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Friedelówna, T. 1968. *Kategoria plurale tantum w języku polskim*. Toruń: TNT.
- Gębka-Wolak, M. 2000. *Związki linearne między składnikami grupy nominalnej we współczesnym języku polskim*. Toruń: Wydawnictwo UMK, 161.
- Grochowski, M. 1991. „Frazy nominalne generyczne w zdaniach ogólnych i w zdaniach analitycznych”. W *Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich*, red. M. Grochowski. Warszawa: IJP PAN, 69–74.
- Grochowski, M. 2017. „Szyk operatorów kwantyfikacji ogólnej w języku polskim”. *Slavica Wratislaviensia* 165: 125–135.
- Grudzińska, J. 2015. *Deskrypcje nieokreślone*. Warszawa: Semper.
- Gruszczyński, W., i J. Bralczyk (red.). 2002. *Słownik gramatyki języka polskiego*. Warszawa: WSiP.
- Gruszczyński, W., i Z. Saloni. 1978. „Składnia grup liczebnikowych we współczesnym języku polskim”. *Studia Gramatyczne* 2: 17–43.
- Grzegorzczkowska, R. 1978a. „O generycznym użyciu nazw”. *Polonica* 4: 73–76.
- Grzegorzczkowska, R. 1978b. „Struktura semantyczna zdań ogólnych”. *Z Polskich Studiów Slawistycznych* 5: 375–381.
- Grzegorzczkowska, R. 1987. „Zaimki uogólniające a mechanizmy tworzenia zdań ogólnych”. *Prilozi* 12(2): 133–140.
- Grzegorzczkowska, R. 1991. „Wartość referencjalna i modalna zdań względnych”. W *Problemy opisu gramatycznego języków słowiańskich*, red. M. Grochowski. Warszawa: IJP PAN, 75–79.
- Habrajska, G. 1995. *Collectiva w języku polskim*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- Kallas, K. 1978. „Struktura syntaktyczna polskich konstrukcji apozycyjnych”. *Slavia Orientalis* 27(3): 345–350.

- Kallas, K. 1980. *Grupy apozycyjne we współczesnym języku polskim*. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Karolak, S. 1987. „O nieokreśloności”. W *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie. T. 3: Ilość. Gradacja. Osoba*, red. V. Koseska-Toszewa, i M. Korytkowska. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 41–64.
- Karolak, S. 1990. *Kwantyfikacja a determinacja w językach naturalnych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Karolak, S. 1999. „Grupa nominalna, grupa składniowa, grupa werbalna”. W *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 225–230.
- Klemensiewicz, Z. 1948/1969. *Skupienia, czyli syntaktyczne grupy wyrazowe*. Kraków: Prace Komisji Językowej PAU: IV + 96. Przedruk w: Z. Klemensiewicz, *Ze studiów nad językiem i stylem*. Warszawa: PWN, 103–171.
- Kopcińska, D. 2011. „Fraza jako budulec schematu zdaniowego”. W *Różne formy, różne treści. Tom ofiarowany Profesorowi Markowi Świdzińskiemu*, red. M. Bańko, i D. Kopcińska. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 107–116.
- Koseska-Toszewa, V. 1982. *Semantyczne aspekty kategorii określoności/nieokreśloności (na materiale z języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kuryłowicz, J. 1948. „Les structures fondamentales de la langue: groupe et proposition”. *Studia Philologica* 3: 203–209.
- Kuryłowicz, J. 1971. „Podstawowe struktury języka: grupa i zdanie”. W *Problemy składni polskiej. Studia, dyskusje, polemiki z lat 1945–1970*, red. A.M. Lewicki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 37–44.
- Laskowski, R. 1974. „Rodzaj gramatyczny, struktura głęboka a zaimki osobowe”. W *Studia indoeuropejskie = Études indoeuropéennes*, red. J. Kuryłowicz, W. Taszycki, F. Sławski, i A. Heinz. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 117–124.
- Laskowski, R. (red.). 1976. *Kategorie gramatyczne grup imiennych w języku polskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Linde-Usiekiewicz, J. 2013. „A position on classificatory adjectives in Polish”. *Studies in Polish Linguistics* 8: 103–125.
- Miodunka, W. 1974. *Funkcje zaimków w grupach nominalnych współczesnej polszczyzny mówionej*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Mirowicz, A. 1948. *O grupach syntaktycznych z przydawką*. Toruń: TNT.
- Misz, H. 1967. *Opis grup syntaktycznych dzisiejszej polszczyzny pisanej*. Bydgoszcz: BTN.
- Misz, H., i M. Szupryczyńska. 1963. „Nad zagadnieniem deskryptorów dla niewspółrzędnych grup syntaktycznych dzisiejszej polszczyzny pisanej”. *Zeszyty Naukowe UMK. Filologia Polska* 4: 5–21.
- Misz, H., i M. Szupryczyńska. 1971. „Nad zagadnieniem deskryptorów dla niewspółrzędnych grup syntaktycznych dzisiejszej polszczyzny pisanej”. W *Problemy składni polskiej. Studia, dyskusje, polemiki z lat 1945–1970*, red. A.M. Lewicki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 160–181.
- Nowak-Frankowska, M. 1973. „Tak zwane skupienia nierozzerwalne w dzisiejszej polszczyźnie pisanej”. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Filologia Polska* 10: 117–156.
- Oberlan, E. 1978. „Restryktywne zdania «który» we współczesnym języku polskim”. *Studia Gramatyczne* 2: 43–62.
- Piernikarski, C. 1990. *Struktura syntaktycznych grup homogenicznych (w zestawieniu z niektórymi typami grup heterogenicznych)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Pisarkowa, K. 1965. *Predykatywność określeń w polskim zdaniu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Pisarkowa, K. 1999. „Grupa składniowa”. W *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, i M. Kucała, wyd. 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 120.
- Saloni, Z., i M. Świdziński. 1998. *Składnia współczesnego języka polskiego*, wyd. 4. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szpakowicz, S., i M. Świdziński. 1990. „Formalna definicja równorzędnej grupy nominalnej we współczesnej polszczyźnie pisanej”. *Studia Gramatyczne* 9: 9–54.
- Szumaska, D. 2010. „Szyk szyku, czyli dyskretny urok linearyzacji. Refleksje nad uporządkowaniem członów określających w wieloprzymiotnikowych grupach nominalnych”. W *Język polski: nowe wyzwania językoznawcze*, red. J. Dybiec, i G. Szpila. Kraków: Tertium, 51–57.
- Szumaska, D. 2015. „Rozgraniczenie jako ograniczenie. Na przykładzie badań nad szykiem przydawki przymiotnej we współczesnej polszczyźnie”. *LingVaria* 10: 141–150.
- Śliwiński, W. 1982. „W poszukiwaniu metody opisu szyku wyrazów w grupach nominalnych dzisiejszej polszczyzny pisanej”. *Pamiętnik Literacki* 73(1–2): 145–166.
- Świdziński, M. 1980. „Klasyfikacja prostych grup syntaktycznych we współczesnym języku polskim”. *Studia Gramatyczne* 3: 129–147.
- Święczkowska, H. 2004. *Semantyka określoności*. Białystok: Wydawnictwo UwB.
- Topolińska, Z. 1971a. „Charakterystyka kategoriałna frazy”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 28: 99–106.
- Topolińska, Z. 1971b. „O paradygmacie frazy”. W *Sesja Naukowa Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich (w Krakowie w dniach 3–5 grudnia 1969 r.)*, red. S. Urbańczyk. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 203–210.
- Topolińska, Z. 1974. „The use of the definite article in a generic noun phrase”. W *Studia indoeuropejskie*, red. J. Kuryłowicz, i in. Kraków: Prace Komisji Językoznawstwa PAN, 255–260.
- Topolińska, Z. 1975. „Grupa imienna gramatycznie wiązana przez czasownik a semantyczna interpretacja tekstu”. *Polonica* 1: 105–112.
- Topolińska, Z. 1976a. „Wyznaczoność (tj. charakterystyka referencyjna) grupy imiennej w tekście polskim. I. Uwagi ogólne; grupa imienna jako argument scharakteryzowany”. *Polonica* 2: 33–72.
- Topolińska, Z. 1976b. „Wyznaczoność tzw. argumentów zdarzeniowych predykatu”. *Otázky slovanské syntaxe* 4(1): 187–194.
- Topolińska, Z. 1977. „Wyznaczoność (tj. charakterystyka referencyjna) grupy imiennej w tekście polskim. II. Argumenty niescharakteryzowane, grupy generyczne”. *Polonica* 3: 59–78.
- Topolińska, Z. 1981. *Remarks on the Slavic noun phrase*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Topolińska, Z. 1984. „Składnia grupy imiennej”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 301–389.
- Topolińska, Z. 1999. „Funkcje grupy imiennej w tekście”. W *Język. Człowiek. Przestrzeń*. Warszawa–Kraków: TNW–IJP PAN, 57–73.
- Topolińska, Z. 2001. „Zdanie względne – forma czy funkcja?”. *Prace Filologiczne* 46: 597–604.
- Wierzbicka, A. 1964. „O metodach opisu szyku wyrazów”. *Język Polski* 44(1): 14–26.
- Wróbel, H. 2001. *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Od Nowa.
- Zawadowski, L. 1966. *Lingwistyczna teoria języka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.